

कक्ष्या - X

प्रश्नसञ्चयः

अक्कादमिक - संस्कृतविद्यालयानां कृते (Part I)

एककम् - ५ संस्कृतिः

पाठः ५ सुयोधनस्य राजनीतिः

1. प्रश्ननिर्देशः ।

श्लोकं पठित्वा अधोदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

प्रश्नपाठः - 1

विशङ्कमानो भवतः पराभवं
नृपासनस्थोऽपि वनाधिवासिनः ।
दुरोदरच्छद्मजितां समीहते
नयेन जेतुं नगतीं सुयोधनः ॥

1. पराजयम् इत्यर्थे श्लोके प्रयुक्तं पदं किम् ?
2. कः समीहते ?
3. कां जेतुं समीहते ?
4. 'ज्ञातुम्' एतादृशमन्यत् अव्ययपदं श्लोकाद् चित्वा लिखतु ।

पाठचर्चयोद्देश्यम् ।

श्लोकं पठित्वा आशयं स्वांशीकरोति ।

मानसिकव्यापारः

आशयावगमः, विवेचनं च ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 4

मूल्यानिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य कृते एकैकोऽङ्कः ।

- उत्तरम् -
1. पराभवम्
 2. सुयोधनः
 3. जगतीम्
 4. जेतुम्

2. प्रश्ननिर्देशः ।

सुयोधनस्य शासनम् अधिकृत्य सूचनानुसारं टिप्पणीं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 2

- सूचनाः -
- कुटिलमतिः सुयोधनः ।
 - दुर्जनसंसर्गापेक्षया प्रियम् ।
 - पुरुषार्थं नयेन विस्तार्यते ।
 - शासने समदर्शनम् ।
 - सुखेन जीवनम् ।

पाठ्यचर्याद्वैश्याम् ।

संस्कृतकाव्यानि पठित्वा टिप्पणीलेखनम् ।

मानसिकव्यापारः

आशयापग्रथनम्, आशयप्रकटनं च ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	सूचनानुसारम् आशयस्य स्वीकाराय	-	2
	वाक्यपूर्णतायै	-	2
	क्रमबद्धलेखनाय	-	1
	आहत्य	-	5

3. प्रश्ननिर्देशः ।

सुयोधनः निष्पक्षतया दण्डप्रयोगं करोति इत्याशयप्रतिपादकं श्लोकं विवेचयत ।

प्रश्नपाठः - 3

विधाय रक्षान्परितः परेतरा-
नशङ्कितकारमुपैति शङ्कितः।
क्रियापवर्गेष्वनुजीविसात्कृताः
कृतज्ञतामस्य वदन्ति सम्पदः॥

वसूनि वाञ्छन्न वशी न मन्युना
स्वधर्म इत्येव निवृत्तकारणः।
गुरूपदिष्टेन रिपौ सुतेऽपि वा
निहन्ति दण्डेन स धर्मविप्लवम्॥

पाठ्यचर्चादेश्यम् ।

राजशासनसम्बन्धिनां श्लोकानां ज्ञानम्।

मानसिकव्यापारः

आशयापग्रथनं, विवेचनं च।

समयः - 5 निमेषाः

अङ्काः - 2

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितश्लोकस्य चयनाय पूर्णाङ्कः।

उत्तरम् - वसूनि धर्मविप्लवम्

अङ्कौ

- 2

4. प्रश्ननिर्देशः ।

उचितम् उत्तरं कोष्ठाद् निर्धार्य लिखत।

प्रश्नपाठः - 4

उपमा कालिदासस्य इतिवत् भारविमधिकृत्य प्रथा का?

(पदलालित्यं, अर्थगौरवं, रमणीयता)

पाठ्यचर्चादेश्यम् ।

कविं काव्यशैलीं च परिचिनोति।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनं च।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - अर्थगौरवम्।

5. प्रश्ननिर्देशः।

मातृभाषायां विवर्तयत।

प्रश्नपाठः - 5

उत्तररामचरितस्य प्रणेता महाकविः भवभूतिः। सः महानुभावः सप्तमे शताब्दे महाराष्ट्रे विदर्भप्रान्ते पद्मपुरे स्वजीवनं यापयामास। तस्य पिता नीलकण्ठः माता जातुकर्णा च आसीत्। मालतीमाधवं, महावीरचरितं च तस्य अन्यौ नाटकग्रन्थौ। 'उत्तरे रामचरिते भवभूतिर्विशिष्यते' इति उक्तिः प्रसिद्धा वर्तते।

पाठ्यचर्यादेश्यम्।

भाषान्तरीकरणसामर्थ्यसम्पादनम्।

मानसिकव्यापारः

आशयापग्रथनम्, मातृभाषायां समानपदचयनम्।

समयः - 15 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः एकैकस्य वाक्यस्य विवर्तनाय एकैकोऽङ्कः।

पाठः ६ यागाश्वबन्धनम्

1. प्रश्ननिर्देशः ।

सम्भाषणांशान् पूरयत ।

प्रश्नपाठः - 1

- दिनेशः - नमस्ते!।
- अनिता - नमस्ते! अहं संस्कृतनाटकं द्रष्टुं नाट्यगृहं गच्छामि ।
- दिनेशः - संस्कृतनाटकं वा ?।
- अनिता - उत्तररामचरितम् ।
- दिनेशः - तस्य कर्ता कः ?
- अनिता -।
- दिनेशः - तस्य नाटकस्य इतिवृत्तं कस्मात् स्वीकृतम् ?
- अनिता -।
- दिनेशः - अस्तु । अहमपि आगच्छामि ।

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

सम्भाषणांशान् पूरयति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, स्मरणं च ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 4

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य पूरणस्य कृते एकः अङ्कः ।

- उत्तरम् - दिनेशः - कुत्र गच्छसि ?
- दिनेशः - नाटकस्य नाम किम् ?
- अनिता - भवभूतिः ।
- अनिता - रामायणात् ।

2. प्रश्ननिर्देशः ।

सूचनानुसारं कथां विपुलीकुरुत ।

प्रश्नपाठः - 2

- सूचनाः -
- अश्वमेधम् ।
 - अश्वरक्षकः ।
 - आश्रमसमीपम् ।
 - वटवः ।
 - कौसल्यादीनाम् आश्रमोपगमनम् ।
 - लवदर्शनम् ।
 - वीरस्य भावम् ।
 - यागाश्वबन्धनम् ।

पाठचर्चयोद्देश्यम् ।

नाटकांशं कथारूपेण परिवर्तयति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनम्, आशयग्रहणं, क्रमीकरणं च ।

समयः - 15 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	सूचनास्वीकाराय	-	2
	आशयपूर्णतायै	-	2
	कथास्वरूपस्य	-	1
	आहत्य	-	5

3. प्रश्ननिर्देशः ।

यथोचितं योजयत ।

प्रश्नपाठः - 3

क	ख
कृष्णभागवतर्	ईश्वरदर्शनम्
भारविः	जातककथा
तपोवनस्वामी	उत्तररामचरितम्
भवभूतिः	पञ्चतन्त्रम्
आर्यशूरः	किरातार्जुनीयम्
	हरिकथा

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

विविधसाहित्यरूपाणि परिचिनोति ।

मानसिकव्यापारः

कवीन् कृतींश्च विवेचयति ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकैकोऽङ्कः ।

उत्तरम् -	कृष्णभागवतर्	हरिकथा
	भारविः	किरातार्जुनीयम्
	तपोवनस्वामी	ईश्वरदर्शनम्
	भवभूतिः	उत्तररामचरितम्
	आर्यशूरः	जातककथा ।

4. प्रश्ननिर्देशः ।

उदाहरणानुसारं सन्धिच्छेदं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 4

उदा: - गावः + चरन्ति - गावश्चरन्ति। एवं चेत् वराकश्चरतु -.....

पाठ्यचर्योद्देश्यम्।

सन्धिकार्याणि प्रत्यभिजानाति।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, तारतम्यम्।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य विश्लेषणस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - वराकः + चरतु।

5. प्रश्ननिर्देशः।

मातृकानुसारं समस्तपदं लिखत।

प्रश्नपाठः - 5

मातृकाः - तालेन सह वर्तते - सतालम्।

गर्वेण सह वर्तते -

पाठ्यचर्योद्देश्यम्।

समस्तपदं प्रत्यभिजानाति।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, तारतम्यम्।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य पूरणस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - सगर्वम्।

6. प्रश्ननिर्देशः।

उचितम् उत्तरं चित्वा लिखतु।

प्रश्नपाठः - 6

धिक्। किमुक्तवानसि? (चापलं, चापलेन, चापलाय)

पाठचचर्योद्देश्यम् ।

प्रयोगविशेषं जानाति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनम् ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - चापलम् ।

7. प्रश्ननिर्देशः ।

उदाहरणानुसारम् उचितं रूपं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 7

उदा - अनेन अश्वेन न किमपि प्रयोजनम् - कृतम् अश्वेन ।

अनेन विवादेन न किमपि प्रयोजनम् -

पाठचचर्योद्देश्यम् ।

प्रयोगविशेषं जानाति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, स्मरणं च ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्योत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् कृतं विवादेन ।

8. प्रश्ननिर्देशः ।

उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत ।

प्रश्नपाठः - 8

‘भगवन्तं प्राचेतसं पश्य’। प्राचेतसं इत्यनेन कः उद्दिष्टः?

(वाल्मीकिः, लवः, चन्द्रकेतुः)

पाठ्यचर्याद्वैश्याम् ।

कथापात्राणि परिचिनोति ।

मानसिकव्यापारः

स्मरणं, विवेचनम् ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - वाल्मीकिः ।

9. प्रश्ननिर्देशः ।

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत ।

प्रश्नपाठः - 9

धिक् । पराक्रमं स्त्रीषु मा भवतु ।

(जाल्मन्, जाल्मान्, जाल्मेन)

पाठ्यचर्याद्वैश्याम् ।

प्रयोगविशेषं जानाति ।

मानसिकव्यापारः

उचितपदविवेचनम् ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - जाल्मान् ।

10. प्रश्ननिर्देशः ।

उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत ।

प्रश्नपाठः - 10

उत्तररामचरितस्य इतिवृत्तं कस्मात् स्वीकृतम् ?

(महाभारतात्, रामायणात्, पञ्चतन्त्रात्)

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

साहित्यरूपाणि परिचिनोति ।

मानसिकव्यापारः

उचितोत्तरविवेचनम् ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - रामायणात् ।

11. प्रश्ननिर्देशः ।

उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत ।

प्रश्नपाठः - 11

श्रीरामस्य अश्वमेधयागे अश्वरक्षकः कः ?

(लक्ष्मणः, जनकः, चन्द्रकेतुः)

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

कथापात्राणि परिचिनोति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणम् ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - चन्द्रकेतुः।

पाठः ७ कैरलीयकलारूपाणि

1. प्रश्ननिर्देशः।

चाक्यार्कृत् पाठकम् इति कलारूपयोः साजात्यवैजात्यानि मञ्जुषातः चित्वा लिखत।

प्रश्नपाठः - 1

(क्षेत्रकला, वाद्योपकरणं नास्ति, श्लोकानां व्याख्यानम्, पुराणकथा, हास्यरसः, वाद्योपकरणमस्ति, भक्तिरसः।)

	चाक्यार्कृत्	पाठकम्
साजात्यानि

वैजात्यानि

पाठचर्चयोद्देश्यम्।

कलारूपाणां परिचयसम्पादनम्।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनम्, आशयावबोधः, विवेचनं च।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	त्रयाणां साजात्यानां लेखनाय	-	3
	द्वयोः वैजात्ययोः लेखनाय	-	2
	आहत्य	-	5

उत्तरम् -	चाक्यार्कृत्	पाठकम्
साजात्यानि	क्षेत्रकला	क्षेत्रकला
	पुराणकथा	पुराणकथा
	श्लोकानां व्याख्यानम्	श्लोकानां व्याख्यानम्
वैजात्यानि	हास्यरसः	भक्तिरसः
	वाद्योपकरणमस्ति	वाद्योपकरणं नास्ति

2. प्रश्ननिर्देशः ।

गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

प्रश्नपाठः - 2

कूटियाट्टं प्राचीना देवालयकला भवति । इदं संस्कृतनाटकाभिनयस्य प्रकारभेदः एव । अत्र सात्विकः, वाचिकः, आङ्गिकः, आहार्यश्चेति चतुर्विधाः अभिनयाः सन्ति । मिषाव्, तालम्, इटक्का, शङ्खः प्रभृतयः वाद्यविशेषाः अनुवाद्यरूपेण उपयुज्यन्ते । कूटियाट्टे स्त्रीपुरुषपात्रयोः समं प्राधान्यमस्ति । चाक्यारः नड्डियारः च मिलित्वा नटनं कुरुतः इत्यतः कूटियाट्टम् इति नाम । महाराजस्य कुलशेखरवर्मणः कालादारभ्यैव कूटियाट्टस्य प्रचारः प्रचुरः आसीत् । तदर्थं तोलः तस्य साहाय्यम् अकरोदिति ऐतिह्यमप्यस्ति ।

1. कूटियाट्टे कतिविधाः अभिनयाः सन्ति ?
2. 'अकरोदिति' अस्य पदच्छेदं लिखत ?
3. 'कूटियाट्टम्' इति नाम कथं सञ्जायते ?
4. खण्डिकातः 'तुल्यम्' इत्यर्थकं पदं विविच्य लिखत ।

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

गद्यांशं पठित्वा आशयम् अवगच्छति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, निर्णयः ।

समयः - 15 निमेषाः

अङ्काः - 4

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य कृते एकैकोऽङ्कः।

- उत्तरम् -
1. चतुर्विधाभिनयः।
 2. अकरोत् + इति।
 3. चाक्यारः नड्डियारः च मिलित्वा नटनं कुरुतः।
 4. समम्।

3. प्रश्ननिर्देशः।

यथोचितं योजयत।

प्रश्नपाठः - 3

अ	आ
1. चाक्यार्कृत्	नृत्तम्
2. पाठकम्	उत्तरकेरले प्रचारमाप्ता कला
3. पूरक्कलि	चम्पूप्रबन्धः
4. कलरिप्पयट्ट	सत्कथाकालक्षेपः
5. हरिकथा	खलूरिका
	भक्तिभावः

पाठ्यचर्याद्वैश्याम्।

विविधकलारूपाणि परिचिनोति।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, विवेचनं च।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकैकोऽङ्कः।

- उत्तरम् -
1. चाक्यार्कृत् चम्पूप्रबन्धः
 2. पाठकम् भक्तिभावः

3.	पूरक्कलि	उत्तरकेरले प्रचारमाप्ता कला
4.	कलरिप्पयट्ट	खलूरिका
5.	हरिकथा	सत्कथाकालक्षेपः

4. प्रश्ननिर्देशः ।

निर्दिष्टसूचनामनुसृत्य कलरिप्पयट्ट इति कलारूपम् अधिकृत्य टिप्पणीं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 4

- सूचनाः -
- आयोधनकला ।
 - 'कलरि' नामकं परिशीलनस्थानम् ।
 - शास्त्रपठनम् ।
 - खलूरिका ।
 - प्रणेता ।
 - अन्यकलासु स्वाधीनता ।

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

विविधानां कलारूपाणां परिचयसम्पादनम् ।

मानसिकव्यापारः

आशयापग्रथनम्, आशयप्रकटनं च ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	सूचनानुसारम् आशयस्य स्वीकाराय	-	2
	वाक्यपूर्णतायै	-	2
	क्रमबद्धलेखनाय	-	1
	आहत्य	-	5

5. प्रश्ननिर्देशः ।

सूचनानुसारं हरिकथा इति कलारूपमधिकृत्य टिप्पणीं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 5

- सूचना: -
- पुराणकथा।
 - नामान्तराणि।
 - द्रविडदेशे।
 - विविधवाद्योपकरणानि।
 - प्रभाषणचातुरी।
 - रसाविष्कारः।
 - वेषभूषादयः।
 - समञ्जसमेलनम्।

पाठचर्चयोद्देश्यम्।

विविधानां कलारूपाणां परिचयसम्पादनम्।

मानसिकव्यापारः

आशयापग्रथनम्, आशयप्रकटनं च।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	सूचनानुसारम् आशयस्य स्वीकाराय	-	2
	वाक्यपूर्णतायै	-	2
	क्रमबद्धलेखनाय	-	1
	आहत्य	-	5

6. प्रश्ननिर्देशः।

मातृभाषायां विवर्तयत।

प्रश्नपाठः - 6

केरलीयकैस्तवानां मध्ये प्रचुरप्रचारमाप्तं कलारूपं भवति मार्गकली। तस्याः सुरियानी विभागस्थानां कैस्तवानां मध्ये प्राचुर्यं दृश्यते। कैस्तवधर्मस्य प्रचारणाय भारतमागतस्य तोमाश्लीहामहाभागस्य भारतप्रवेशः तस्य प्रवर्तनानि च गानात्मकतयाऽत्र प्रस्तूयन्ते। प्रज्वलितं दीपं परितः मण्डलाकारेण स्थित्वा द्वादशो स्त्रियः पुरुषाः वा गानपुरस्सरं नृत्यन्ति। अवतारकाः कैस्तवानां परम्परागतवेषं धरन्ति।

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

भाषान्तरीकरणसामर्थ्यसम्पादनम् ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, मातृभाषायां समानपदचयनं, तारतम्यं च ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः एकैकस्य वाक्यस्य विवर्तनाय एकैकोऽङ्कः ।

पाठः ८ सुरायाः असुरता

1. प्रश्ननिर्देशः ।

रमेशगोपालयोः सम्भाषणे रिक्तस्थानानि पूरयत ।

प्रश्नपाठः - 1

रमेशः - भोः गोपालः! अद्यतनदिनपत्रिकायां प्रधानवार्ता का ?

गोपालः -

रमेशः - अहो! विषमद्यपानेन त्रिंशत् जनाः मृताः? अतीव दुःखकरम् ।

गोपालः - मृतेषु

रमेशः - हन्त! विंशत्यधिकाः युवकाः। मद्यवर्जनाय जनानां बोधवत्करणम् आवश्यकमेव ।

गोपालः -

रमेशः - तदर्थं लघुलेखां निर्माय वितरणं कर्तुं शक्यते।

गोपालः - लघुलेखायां मद्यपानस्य दोषाः अवश्यं लेखनीयाः ।

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

सम्भाषणरचनायै सामर्थ्यं सम्पादयति । निर्दिष्टविषयानुसारम् आशयविपुलीकरणम् ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, निगमनं, निर्देशानुसारं रचना ।

समयः - 12 निमेषाः

अङ्काः - 4

मूल्यनिर्णयसूचकाः	1.	विषमद्यपानेन त्रिंशत् जनाः मृताः इति	-	1
	2.	विंशत्यधिकाः युवकाः एव	-	1
	3.	बोधवत्करणाय किं कर्तुं शक्यते	-	1
	4.	लघुलेखायाम् अवश्यं किं लेखनीयम्	-	1
		आहत्य	-	4

2. प्रश्ननिर्देशः, प्रश्नपाठश्च ।

उदाहृतवत् मद्यपानस्य निराकरणमधिकृत्य भित्तिपत्रिकां रचयतु ।

उदा - मद्यं वर्जयतु

आरोग्यं संरक्षतु ॥

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

उन्मादकवस्तूनां निराकरणाय उद्बोधनम् आवश्यकम् इति प्रत्यभिजानीते ।

मानसिकव्यापाराः

आशयावगमः प्रयोगं च ।

समयः - 4 निमेषाः

अङ्कौ - 2

मूल्यनिर्णयसूचकाः	वाक्यघटना	-	1
	आशयव्यक्तता	-	1
	आहत्य	-	2

2. प्रश्ननिर्देशः ।

मातृभाषायां विवर्तयत ।

प्रश्नपाठः - 7

अणोस् पातिरिः क्रिस्तुधर्मप्रचारणार्थमेव केरलान् प्राप। द्वात्रिंशत् वर्षाणि यावत् सः अत्र अध्यवसत्। अस्मिन् काले अयं भारतीयं औपनिषदं धर्मं संस्कृतभाषां च अधीतवान्। अनेन महाशयेन रचिताः ग्रन्थाः विदेशीयानां संस्कृतपठने अत्यन्तं उपकारकाः भवन्ति। कैरल्यामपि बहवः ग्रन्थाः अनेन रचिताः।

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

भाषान्तरीकरणसामर्थ्यसम्पादनम्।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनम्, आशयग्रहणं, मातृभाषायां समानपदचयनम्।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः एकैकस्य वाक्यस्य विवर्तनाय एकैकोऽङ्कः।

एककम् - ६ वास्तुविद्या

पाठः ९ दिशानिर्णयः

1. प्रश्ननिर्देशः ।

सूचनानुसारं दिशानिर्णयमधिकृत्य टिप्पणीं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 1

- सूचनाः -
- भूमिसमीकरणम् ।
 - शङ्कुस्थापनम् ।
 - वृत्तरचना ।
 - छायानुसारम् अङ्कनम् ।
 - पुनः छायानिरीक्षणम्, अङ्कनम् ।
 - पूर्वपश्चिमरेखानिर्माणम् ।
 - यमसूत्रनिर्माणम् ।
 - दिशानिर्णयः ।

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

वास्तुरीत्या दिशानिर्णयज्ञानं सम्पादयति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनम्, आशयग्रहणं, स्मरणं च ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	सूचनास्वीकाराय	-	2
	विपुलीकरणाय	-	2
	वाक्यघटनायाः	-	1
	आहत्य	-	5

2. प्रश्ननिर्देशः ।

यथोचितं योजयत ।

प्रश्नपाठः - 2

क	ख
मनुष्यालयचन्द्रिका	वराहमिहिरः
मयमतम्	भास्कराचार्यः
विश्वकर्मप्रकाशः	मयः
बृहत्संहिता	तिरुमङ्गलत्तु नीलकण्ठमूसद् विश्वकर्मा

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

वास्तुशास्त्रग्रन्थानां तेषां कर्तृणां च परिचयं सम्पादयति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, स्मरणं, विवेचनं च ।

समयः - 4 निमेषाः

अङ्काः - 4

मूल्यनिर्णयसूचकाः

एकैकस्य उत्तरस्य एकैकोऽङ्कः ।

उत्तरम् -

मनुष्यालयचन्द्रिका	तिरुमङ्गलत्तु नीलकण्ठमूसद्
मयमतम्	मयः
विश्वकर्मप्रकाशः	विश्वकर्मा
बृहत्संहिता	वराहमिहिरः

एककम् - ७ मानवधर्मः
पाठः १० यौगिनः सर्वसैवकाः

1. प्रश्ननिर्देशः ।

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत ।

प्रश्नपाठः - 1

अधोदत्तेषु तपोवनाचार्यस्य जीवनचरितग्रन्थः कः ?

(आत्मोपदेशशतकं, ईश्वरदर्शनं, भजगोविन्दम्)

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

जीवनचरितग्रन्थं परिचिनोति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - ईश्वरदर्शनम् ।

2. प्रश्ननिर्देशः ।

उदाहरणानुसारं सन्धिच्छेदं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 2

उदा - श्रुत्वा + एव - श्रुत्वैव । एवं चेत्

भूत्वा + एव - ।

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

सन्धिकार्याणि जानाति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनम्, आशयग्रहणं, तुलनं च ।

समय: - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्योत्तरस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - भूत्वैव।

2. प्रश्ननिर्देशः।

कोष्ठकात् उचितम् उत्तरं निर्धार्य लिखत।

प्रश्नपाठः - 2

कः गणे नान्तर्भवति ?

(कैलासयात्रा, विष्णुयमकं, नारायणीयम्।)

पाठ्यचर्याद्देश्यम्।

आधुनिकसंस्कृतसाहित्ये जीवनचरितानि सन्ति इत्यवबोधः।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - नारायणीयम्।

3. प्रश्ननिर्देशः।

उदाहरणानुसारम् उत्तरं लिखत।

प्रश्नपाठः - 1

उदा - नितरां तुष्टः - सन्तुष्टः। एवं चेत्।

नितरां तप्तः -।

पाठ्यचर्याद्देश्यम्।

समस्तपदं जानाति।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, तुलनम्, आशयग्रहणम्।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - सन्तप्तः।

4. प्रश्ननिर्देशः।

कोष्ठकात् उचितं पदं चित्वा पूरयत।

प्रश्नपाठः - 4

शान्तस्य भावः - शान्तता।

धृष्टस्य भावः -। (घृष्टता, धृष्टः, धृष्टम्)

पाठचचर्योद्देश्यम्।

समस्तपदं जानाति।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः।

उत्तरम् - धृष्टता।

5. प्रश्ननिर्देशः।

उदाहरणानुसारं सन्धिच्छेदं लिखत।

प्रश्नपाठः - 5

उदा - मुनिः + इव - मुनिरिव। एवं चेत्

निधिः + इव -।

पाठचचर्योद्देश्यम् ।

सन्धिकार्याणि जानाति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, तुलनम् ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्योत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - निधिरिव ।

6. प्रश्ननिर्देशः ।

उदाहरणानुसारं पूरयत ।

प्रश्नपाठः - 6

उदा - मनसः शान्ति - मनश्शान्ति । एवं चेत् ।
आत्मनः शान्ति -

पाठचचर्योद्देश्यम् ।

समस्तपदानि जानाति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, तुलनम् ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - आत्मश्शान्ति ।

7. प्रश्ननिर्देशः ।

उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत ।

प्रश्नपाठः - 7

सुरनदी इति प्रशस्ता नदी का ?

(गङ्गा, यमुना, कावेरी)

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

समानार्थकपदं जानाति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः गङ्गा ।

उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

8. प्रश्ननिर्देशः, प्रश्नपाठश्च ।

केन योगिनः सर्वसेवकाः भवन्ति ? (सत्सङ्गेन, आत्मविद्योपदेशेन, योगाभ्यासेन)

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

योगिनां जीवनचरितं विश्वमानविकताया पोषणे सहायकाः भवन्ति इति ज्ञानसम्पादनम् ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - आत्मविद्योपदेशेन ।

9. प्रश्ननिर्देशः, प्रश्नपाठश्च ।

कुत्राप्यलभ्यमाना अमूल्यनिधिः भवति - (मरतकम्, माणिक्यम्, आत्मशान्तिः)

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

योगिनां जीवनचरितं विश्वमानविकताया पोषणे सहायकाः भवन्ति इति ज्ञानसम्पादनम् ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - आत्मशान्तिः ।

10. प्रश्ननिर्देशः, प्रश्नपाठश्च ।

योगिनः सर्वसेवकाः विशदयत -

पाठ्यचर्चादेश्यम् ।

योगिनां जीवनचरितं विश्वमानविकताया पोषणे सहायकाः भवन्ति इति ज्ञानसम्पादनम् ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च ।

समयः - 6 निमेषाः

अङ्काः - 3

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - दुःखाग्निसन्तप्तेऽस्मिन् संसारे आत्मशान्तिः कुत्राप्यलभ्यमाना अमूल्यनिधिः भवति । अध्यात्मविद्योपदेशेन आत्मशान्तिः लभ्यते । अध्यात्मविद्योपदेशेनैव योगिनः सर्वेषां सेवकाः भवन्ति ।

11. प्रश्ननिर्देशः, प्रश्नपाठश्च ।

योगिनः सर्वसेवकाः इति पाठानुसारं योगिनां देशसेवा कथं भवितव्या इति स्ववाक्यैः लिखत ।

पाठ्यचर्चादेश्यम् ।

योगिनां जीवनचरितं विश्वमानविकताया पोषणे सहायकाः भवन्ति इति ज्ञानसम्पादनम् ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणम्, अपग्रथनम्, अवतरणं च ।

समयः	-	10 निमेषाः	
अङ्काः	-	4	
मूल्यनिर्णयसूचकाः		आशयस्य स्वीकाराय	- 2
		वाक्यपूर्णतायै	- 2
		आहत्य	- 4

पाठः ११ दीक्षान्तोपदेशः

1. प्रश्ननिर्देशः ।

अधः प्रदत्तस्य वाक्यस्य समानाशययुक्तम् उपनिषद् वाक्यम् उद्धृत्य लिखत ।

प्रश्नपाठः - 1

मातरं देवरूपेण उपास्ते ।

(पितृदेवो भव, अतिथिदेवो भव, मातृदेवो भव)

पाठ्यचर्चार्थोद्देश्यम् ।

उपनिषद्वाक्यानि परिचिनोति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, विवेचनञ्च ।

समयः - 1 निमेषः

अङ्कः - 1

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकः अङ्कः ।

उत्तरम् - मातृदेवो भव ।

2. प्रश्ननिर्देशः ।

अधोलिखितस्य सन्दर्भस्य उचितम् उपनिषद् वाक्यं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 2

दिनेशः उत्तमः बालकः भवति । सः गृहमागतं सुहृदं स्वीकरोति । यथोचितं कुशलान्वेषणं करोति । समीचीनतया आतिथ्यमाचरति ।

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

भारतीयमूल्यानि प्रत्यभिजानाति ।

मानसिकव्यापारः

आशयग्रहणं, स्मरणम् ।

समयः - 2 निमेषाः

अङ्कः - 2

मूल्यनिर्णयसूचकाः उचितस्य उत्तरस्य एकोऽङ्कः ।

उत्तरम् - अतिथिदेवो भव

3. प्रश्ननिर्देशः ।

प्रादेशिकभाषायां विवर्तयत ।

प्रश्नपाठः - 3

भारतीयायुर्वेदाचार्यः भवति चरकः । प्रथमे शतके सः जीवनमकरोत् इति पण्डितानां मतम् । सः नलन्दा विश्वविद्यालये आचार्यपदवीम् अलङ्कृतवान् इति अपरे अभिप्रयन्ति । आयुर्वेदशास्त्रे तेन रचितः चरकसंहिताग्रन्थः प्रामाणिकः वर्तते । नियन्त्रितजीवनेन अरोगावस्था सिद्ध्यते इति सः अभिप्रैति स्म ।

पाठ्यचर्योद्देश्यम् ।

भाषान्तरीकरणसामर्थ्यं सम्पादयति ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, मातृभाषायां समानपदचयनम् ।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्काः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः एकैकस्य वाक्यस्य भाषान्तरीकरणाय एकैकोऽङ्कः ।

4. प्रश्ननिर्देशः ।

खण्डिकां पठित्वा उत्तरं लिखत ।

प्रश्नपाठः - 4

सनातनधर्मस्य प्रामाणिकग्रन्थाः भवन्ति वेदाः । वेदानाम् अन्तिमावयवाः उपनिषदः भवन्ति ।

एताः वेदान्तः इत्यपि उच्यन्ते। आत्मविद्याप्रतिपादिका अनेकाः उपनिषदः प्रचलिताः दृश्यन्ते। तासु प्रसिद्धानां देशोपनिषदां भाष्यं श्रीशङ्कराचार्यैः विरचितं भवति।

1. शङ्कराचार्यैः विरचितानि उपनिषद् भाष्यानि कति सन्ति ?
2. उपनिषदः कीदृशाः ग्रन्थाः भवन्ति ?
3. इति + अवस्था - इत्यवस्था। एतादृशसन्धियुक्तं पदं खण्डिकातः चित्वा लिखत।
4. सनातनधर्मस्य प्रामाणिकग्रन्थः भवति।

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

खण्डिकां पठित्वा आशयम् अवगच्छति।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, विवेचनम्।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्कः - 4

मूल्यनिर्णयसूचकाः एकैकस्य उत्तरस्य कृते एकः अङ्कः।

5. प्रश्ननिर्देशः, प्रश्नपाठश्च ।

विद्याभ्यासानन्तरं छात्रः कथं भवितव्यः इति उपनिषदुक्तदिशा सूचनाः अनुसृत्य ह्रस्वोपन्यासं लिखत।

सूचनाः - सत्यं - धर्म - स्वाध्यायात् - देवपितृकार्याभ्यां - श्रद्धया - सुचरितानि - नो इतराणि।

पाठ्यचर्यादेश्यम् ।

उपनिषदुपदेशानां स्वांशीकरणम्।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनम्, आशयावगमः, आशयप्रकटनम्।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्कः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	सूचनानुसारम् आशयस्य स्वीकाराय	-	2
	वाक्यपूर्णतायै	-	2
	क्रमबद्धलेखनाय	-	1
	आहत्य	-	5

6. प्रश्ननिर्देशः ।

अधोदत्तेभ्यः वैयक्तिकोपदेशान्, पारिवारिकोपदेशान्, सामाजिकोपदेशान् च विविच्य लिखत ।

प्रश्नपाठः - 6

सत्यात् न प्रमदितव्यम्	अतिथि देवो भव
भूत्यै न प्रमदितव्यम्	संविदा देयम्
श्रद्धया देयम्	प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सीः

पाठ्यचर्चार्थोद्देश्यम् ।

उपनिषदुपदेशानां स्वांशीकरणम् ।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनं, निर्णयः, विवेचनम् ।

समयः - 12 निमेषाः

अङ्काः - 6

मूल्यनिर्णयसूचकाः एकैकस्य विवेचनाय एकैकोऽङ्कः ।

उत्तरम् -	वैयक्तिकोपदेशः	पारिवारिकोपदेशः	सामाजिकोपदेशः
	सत्यात् न प्रमादितव्यम्	प्रजातन्तुं मा व्यवच्छेत्सीः	श्रद्धया देयम्
	भूत्यै न प्रमदितव्यम्	अतिथि देवो भव	संविदा देयम्
	आहत्य	-	6

7. प्रश्ननिर्देशः, प्रश्नपाठश्च ।

अन्तेवासनं प्रति आचार्यस्य अनुशासनं सूचनानुसारं लिखत ।

सूचना: - सत्यं - धर्म - स्वाध्यायात् - देवपितृकार्याभ्यां - श्रद्धया - सुचरितानि - नो
इतराणि।

पाठ्यचर्योद्देश्यम्।

उपनिषदुपदेशानां स्वांशीकरणम्।

मानसिकव्यापारः

अपग्रथनम्, आशयावगमः, आशयप्रकटनम्।

समयः - 10 निमेषाः

अङ्कः - 5

मूल्यनिर्णयसूचकाः	सूचनानुसारम् आशयस्य स्वीकाराय	-	2
	वाक्यपूर्णतायै	-	2
	क्रमबद्धलेखनाय	-	1
	आहत्य	-	5